

SAMHÄLLSBYGGNADSENHETEN
Kulturmiljö
Kicki Söderback
Telefon 010-224 93 58
kicki.soderback@lansstyrelsen.se

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Angående remiss avseende Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen – Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde

Er beteckning: Ku2014/591/KA

Bakgrund

Länsstyrelsen har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen. Länsstyrelsen vill meddela följande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Länsstyrelsen anser att rapporten är välskriven och att den på ett mycket bra sätt belyser fördelar och utmaningar med en ratificering av Farokonventionen.

Länsstyrelsen stödjer en ratificering av Farokonventionen dels då detta innebär en solidaritetshandling för att stödja länder där konventionen kan göra stor skillnad, dels för att konventionen kan ge ytterligare tyngd åt de mål som kulturmiljösektorn redan idag har att förhålla sig till.

Stora delar av Farokonventionen ligger i linje med de nationella målen för det statliga kulturmiljöarbetet. Men för att Farokonventionen ska få genomslag i Sverige anser Länsstyrelsen att en handlingsplan behövs. Den ska säkerställa att kompetens, resurser och arbetsmetoder är tillräckliga för att kunna utveckla inkluderande arbetssätt och en större delaktighet kring kulturmiljöfrågor. För att utveckla dessa områden är praktiska förändringar nödvändiga inom kulturmiljöarbetet.

Mänskliga rättigheter och medborgarinflytande

De nationella målen för det statliga kulturmiljöarbetet, Europeiska landskapskonventionen samt Farokonventionen har tydliga likheter i ambitionerna kring delaktighet och demokrati. Länsstyrelsen ser behov av och möjligheter i att samordna arbetssätt för att tillgodose dessa mål och ambitioner.

Farokonventionen betonar den enskildes tillgång till och uppfattning om kulturarvet. Den enskildes uppfattning ska ges större betydelse jämsides med institutioners och det organiserade civilsamhällets tolkningar. Det förutsätter ett högre deltagande för individen kring arbetet med kulturarvsfrågor. För att involvera en bred allmänhet i kulturmiljöarbetet krävs nya arbetsmetoder inom det statliga kulturmiljöarbetet men också vidareutveckling av befintliga mål och

arbetsätt. I arbetet med att verka i Farokonventionens riktning anser Länsstyrelsen att man bör integrera och ta vara på nationella mål för jämställdhet. När det gäller länsstyrelserna finns uppdrag kring jämställdhet och mänskliga rättigheter i länsstyrelsens instruktion. Länsstyrelsen har framtagna stöd för att arbeta med dessa perspektiv, till exempel handläggarsöd för barnkonsekvensanalys och jämställdhetsintegrering. Dessa verktyg kan utvecklas för att tjäna som underlag för handläggarsöd utifrån Farokonventionens intentioner.

I flera av länets kommuner drivs ett aktivt arbete med medborgarinflytande inom samhällsbyggandet, vilket ligger i linje med Farokonventionen. Inom ramen för plan- och byggprocessen finns idag utrymme för medborgardeltagande och möjlighet för den enskilde att påverka utvecklingen av den byggda miljön och därmed delar av kulturarvet. För att konventionens intentioner om medborgardeltagande ska få ett bra genomslag i samhällsplaneringen är det viktigt att de etablerade samrådsprocesser som finns inom exempelvis plan- och bygglagen (PBL) består. Under flera år har samrådsprocesser inom PBL genomgått förändringar med följden att samrådtiden minskat och samrådskretsen begränsats till förmån för kortare planprocesser. Detta kan innebära en risk för att medborgardialoger och medborgarinflytandet minskar på grund av tidsbrist.

Att åstadkomma ett medborgarinflytande som både speglar hela samhällets och enskilda individers önskemål om kulturarvets utveckling och bevarande är en mycket svår uppgift. Det är en stor utmaning att dels involvera en bred allmänhet i kulturmiljöarbetet, dels engagera allmänheten i bevarandet av en mångfald av kulturmiljöer. Som ett exempel ser Länsstyrelsen att den breda allmänheten inte alltid värnar de moderna kulturmiljöerna utan snarare har en traditionell syn på kulturarvet och dess värden. Risker finns också att bevarande av kulturmiljöer som speglar obekväma delar av historien väljs bort av allmänheten. I vissa fall används önskemål om att bevara kulturarvet som skäl för att själva verket förhindra något annat. Länsstyrelsen delar därför Riksantikvarieämbetets uppfattning om att konsekvenser för medborgardeltagande behöver utredas. Framför allt gäller det möjligheterna till ett långsiktigt bevarande av en bredd av kulturmiljöer. Länsstyrelsen anser att ökade resurser är nödvändiga för att utveckla arbetsmetoder kring medborgardeltagande.

Kortsiktiga perspektiv

Det långsiktiga bevarandet av kulturarvet är nedtonat i Farokonventionen. Istället betonas vikten av kulturarvets betydelse här och nu. Länsstyrelsen anser att kulturmiljövärden har ett ansvar för att se bortom ”här och nu”-perspektivet som ofta är kortsiktigt och ibland även känslostyrt. För att bruka kulturarvet som källa till kunskap, i enlighet med de nationella målen för kulturmiljöarbetet, ser Länsstyrelsen behov av att på ett långsiktigt sätt spara representanter för så många företeelser som möjligt, inte byta ut kulturarvet utifrån kortsiktiga önskemål. Diskussionen kring kulturarvets betydelse är ständigt föränderlig och något som måste hållas levande.

Kulturarvet som ekonomisk resurs

Många kulturhistoriskt värdefulla miljöer utgör även en ekonomisk resurs då kulturmiljöns attraktionskraft kan ge ringar på vattnet och på ett positivt sätt bidra till exempelvis besöksnäring och handel. Men i likhet med Riksantikvarieämbetet anser Länsstyrelsen att synen på kulturarvet som ekonomisk resurs på olika sätt kan vara problematisk. Alla kulturmiljöer har inte förutsättningar att vara en ekonomisk resurs även om de har ett högt egenvärde och kulturhistoriskt värde. Förutsättningarna kan exempelvis skilja sig mycket åt mellan glesbygd och städer beroende på tillgänglighet och efterfrågan, vilket kan påverka vad som är kommersiellt gångbart. Länsstyrelsen ser det som mycket viktigt att bevarandet av icke kommersiellt gångbara kulturmiljöer kan stödjas.

Den pågående ökade marknadsinriktningen innebär många gånger att varumärkesbyggandet blir en viktig del när kulturmiljöer utvecklas till kommersiellt gångbara besöksmål. I en sådan utveckling finns risk för att fokus läggs på en enskild förenklad kulturhistorisk berättelse istället för att lyfta fram den mångfald och komplexitet som många kulturmiljöer representerar. Detta kan innebära en likriktning av kulturmiljöer och bidra till exkludering då ett majoritetstyckande lyfts fram istället för bred delaktighet och mångfald.

Inkludering och exkludering

Riksantikvarieämbetets rapport problematiserar på ett angeläget sätt Farokonventionens idéer om ett gemensamt europeiskt kulturarv. Att formulera ett gemensamt europeiskt kulturarv kan verka motsägelsefullt i förhållande till konventionens övriga intentioner kring ökad delaktighet, globalisering och att frångå territoriella gränsdragningar mellan olika kulturarv.

Kulturarvet används ibland som argument för att exkludera människor med annan kulturell bakgrund. Farokonventionens intentioner om ett breddat synsätt på kulturarv kan bidra till att motverka denna form av exkludering.

I ärendets slutliga handläggning har deltagit

landshövding Håkan Wåhlstedt, beslutande
antikvarie Kicki Söderback, föredragande
planhandläggare Linda Wångdahl, samt
sakkunnig jämställdhet Eva-Karin Wedin

Håkan Wåhlstedt

Kicki Söderback